

Τριμερής Επικύρωση Διαγνωστικής Έκθεσης για την Αδήλωτη Εργασία

Αθήνα, 6 Ιουλίου 2016

Παρέμβαση Προέδρου ΓΣΕΕ

Γιάννη Παναγόπουλου

Χαιρετίζουμε την κρίσιμη τεχνική συμβολή του ILO στη διάγνωση των χαρακτηριστικών του φαινομένου και των εκφάνσεων της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα, με σκοπό τη διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής προς την πολιτική ηγεσία του τόπου.

■ Η σχέση της ΓΣΕΕ με το ILO: σημαντική η συμβολή του στα ελληνικά πράγματα (ξεκίνησε από τις Προσφυγές της ΓΣΕΕ στον ελεγκτικό του μηχανισμό, με διαρκείς επικαιροποιήσεις και επιμονή από την πλευρά μας μέχρι σήμερα).

■ Ρόλος του ILO σήμερα με τις «βέλτιστες πρακτικές» του νέου μνημονίου: και ο Γενικός Διευθυντής Guy Ryder ξεκαθάρισε τη θέση του ως προς τις ασάφειες αυτές, την επικινδυνότητά τους κλπ – Θεωρούμε ότι το ILO (σε αντίθεση με την Κυβέρνηση) θα μας κρατά ενημέρους για τις εξελίξεις, στις οποίες εμπλέκεται, καθώς ο κοινωνικός διάλογος στην Ελλάδα ήταν και είναι ακόμα φτωχός. Απόδειξη προς τούτο είναι το γεγονός ότι σήμερα τα τρία μέρη καθόμαστε για πρώτη φορά μαζί στο τραπέζι, λόγω ακριβώς της εμπλοκής του ILO στη διαδικασία. Για να είμαι ακριβής είχε προηγηθεί και η με δική μας πρωτοβουλία, της ΓΣΕΕ και των εργοδοτικών οργανώσεων, συνάντησή μας με τον κ. Υπουργό τον Οκτώβρη του 2015 για την παρουσίαση των συμπερασμάτων μας από τις κοινές μας δράσεις για την αποκατάσταση του κοινωνικού διαλόγου, όπως βέβαια και η με πρωτοβουλία του ILO συνάντησή μας τον Σεπτέμβριο του 2014 στη Γενεύη, από τις οποίες προέκυψαν σημαντικές μας συμφωνίες, οι οποίες – όπως φαίνεται – δεν λαμβάνονται υπόψη.

■ Γνωρίζουμε ότι στη διαδικασία αυτή μετέχει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δεν παραγνωρίζουμε όμως το γεγονός της συμμετοχής εκπροσώπων της στους λεγόμενους «Θεσμούς» (και πριν στην

Τρόικα) και την επιμονή (ή εμμονή καλύτερα) σε αποδεδειγμένα (πλέον) αναποτελεσματικές και τελικά αδιέξοδες απορρυθμιστικές παρεμβάσεις στο προστατευτικό πλαίσιο της εργατικής νομοθεσίας, συλλογικής και ατομικής.

■ Ήδη είναι σε εξέλιξη νέο κύμα απορρυθμιστικών παρεμβάσεων ενόψει της αξιολόγησης του ερχόμενου Σεπτεμβρίου σε σειρά κρίσιμων ζητημάτων όπως οι ομαδικές απολύσεις και το πλαίσιο των ΣΣΕ, παράλληλα με τα καιρία πια χτυπήματα στον πυρήνα, στην «καρδιά» της ελεύθερης συνδικαλιστικής δράσης, όπως οι αλλαγές στο συνδικαλιστικό νόμο και την απεργία. Και είναι προφανές ότι οι νέες παρεμβάσεις θα είναι απορρυθμιστικές, καθώς στο 3^ο Μνημόνιο η Κυβέρνηση έχει δεσμευθεί να τις υλοποιήσει, χωρίς επιστροφή στο προ μνημονίων θεσμικό πλαίσιο.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον μνημονιακών δεσμεύσεων και μέτρων εφαρμογής τους εντάσσεται και η αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας (σταθερά και στα 3 μνημόνια).

Θα μου επιτρέψετε λοιπόν, πριν πω κάποια πράγματα για την Έκθεση Διάγνωσης, να θέσω ένα κρίσιμο ερώτημα, για το οποίο θα πρέπει να υπάρξει μια ξεκάθαρη θεσμική και πολιτική τοποθέτηση:

Σε ποιες αρχές, και εάν θέλετε και σε πολιτικές επιλογές, στηρίζεται αυτή η πρωτοβουλία και ποια περιθώρια εφαρμογής έχει; Δηλαδή στηρίζεται στην αποδοχή ως κυρίαρχου για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας του μοντέλου της πλήρους και σταθερής εργασίας μέσα σε ένα περιβάλλον σεβασμού της συλλογικής αυτονομίας και εκπροσώπησης, των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων και των συλλογικών συμβάσεων εργασίας; Και εάν ναι, έχει περιθώρια από τις μνημονιακές δεσμεύσεις να υλοποιηθεί αυτή η δράση παράλληλα σε όλα τα επίπεδα που πρέπει να γίνουν οι παρεμβάσεις, πχ προστασία εργασίας, κοινωνική ασφάλιση, φορολογία;

Με αυτά λοιπόν τα δεδομένα θα περάσω σε κάποιες γενικές παρατηρήσεις στην Έκθεση Διάγνωσης, ώστε να εξηγηθεί και η θέση της ΓΣΕΕ στην παρούσα «διαδικασία επικύρωσης», όπως την ονομάζετε.

■ Η Έκθεση Διάγνωσης αποτυπώνει με συνεκτικό τρόπο την ακαδημαϊκή συζήτηση και τον θεωρητικό προβληματισμό στο θέμα της καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας. Ωστόσο δεν επιτυγχάνεται σε απόλυτο βαθμό η προσαρμογή των βασικών επιδίκων στην ελληνική περίπτωση. Στην προσπάθεια διάγνωσης και πλήρους κατανόησης της έκτασης και των ποιοτικών χαρακτηριστικών του φαινομένου της αδήλωτης εργασίας χρήσιμο είναι να ληφθούν υπόψη

ορισμένες ιδιαιτερότητες της εθνικής οικονομίας και αγοράς εργασίας, οι οποίες ακόμα και εάν έχουν διαγνωσθεί, δεν αποτυπώνονται με ευκρίνεια στην Έκθεση αυτή.

■ Κατ' αρχήν, χρήσιμο θα ήταν να τονιστεί ότι από το 2010 μέχρι σήμερα έχει συντελεστεί μια βίαιη απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων, τόσο σε ατομικό, όσο και συλλογικό επίπεδο, με αποτέλεσμα την σημαντική μείωση της εν γένει προστασίας των εργαζομένων απέναντι στην παραβίαση των διατάξεων της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας. Αυτές οι εξελίξεις, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια των ελέγχων από τις αρμόδιες αρχές των συναρμόδιων υπουργείων, έχουν σαν συνέπεια την αύξηση της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας και στον περιορισμό της αντικειμενικής δυνατότητας λήψης μέσων προστασίας με πρωτοβουλία των ίδιων των εργαζομένων στο περιβάλλον των απελευθερωμένων απολύσεων και των πρωτοφανών ποσοστών ανεργίας. Μέσα στο περιβάλλον αυτό, αυξανόμενη ένταση έχει το φαινόμενο της μερικά/ψευδώς δηλωμένης εργασίας, σε σχέση με αυτό της αδήλωτης εργασίας, διάσταση που δεν αποτυπώνεται στην Έκθεση στην πραγματική της έκταση.

■ Πρέπει, επίσης (επιχειρώντας να απαντήσω ο ίδιος στο ερώτημα που έθεσα προηγουμένως) να τονιστεί ότι πολλές από τις ενδεδειγμένες βελτιωτικές παρεμβάσεις σε φορολογικό και εργασιακό επίπεδο στο πλαίσιο ενός εθνικού σχεδίου καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας (οι οποίες σε ένα βαθμό αποτυπώνονται από την Έκθεση) δεν είναι δυνατόν να υιοθετηθούν, εφόσον αντίθετες προβλέψεις ή ειδικές δεσμεύσεις περιλαμβάνονται στο κείμενο των μνημονίων και των εφαρμοστικών νόμων που δεσμεύουν την ελληνική κυβέρνηση. Τίθεται με άλλα λόγια το ερώτημα σε ποιο πλαίσιο εργασιακών σχέσεων και συλλογικών συμβάσεων θα βασιστεί ένα εθνικό πλάνο καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας, εφόσον η προσπάθεια ρύθμισης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας δεν φαίνεται να μπορεί να συμβαδίσει με την συνεχιζόμενη απορρύθμιση της εργασίας, εν όψει, μάλιστα, και των επικείμενων απορρυθμιστικών παρεμβάσεων στο πλαίσιο της 2^{ης} αξιολόγησης του ερχόμενου Σεπτεμβρίου.

■ Πρέπει λοιπόν να επισημανθεί ότι και η συζήτηση για την επέκταση του εργοσήμου εντάσσεται μέσα σε αυτό το περιβάλλον απορρύθμισης της εργατικής νομοθεσίας, προώθησης της ευέλικτης και επισφαλούς εργασίας, μη προστασίας των εργατικών αποδοχών και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και εν τέλει συνολικά απομείωσης της προστασίας των εργαζομένων. Η ΓΣΕΕ επιθυμεί να είναι σαφής: Αρνούμαστε κάθε πρόσθετη άμεση ή έμμεση ενίσχυση των ευέλικτων μορφών εργασίας και ασφάλισης, επιμένουμε στον σαφή προσδιορισμό κλάδων ή επαγγελμάτων και ζητούμε την ύπαρξη αυστηρών δικλίδων ασφαλείας στη χρήση του εργοσήμου, καθώς το μοντέλο αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας οφείλει να θεμελιώνεται ρητά και καθαρά σε αυτό της πλήρους και σταθερής εργασίας. Ιδιαίτερα θα ήθελα να επισημάνω και τα εξής τρία σημεία:

Πρώτον, το ισχύον εργόσημο στην ελληνική περίπτωση είναι δομημένο ως μέσο πληρωμής περιστασιακά απασχολούμενων και όχι ως μέσο ασφάλισης ή καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας. Κατά συνέπεια, δεύτερον, απαιτείται η επινόηση ενός διαφορετικού τύπου κουπονιού ή επιταγής, προσαρμοσμένου στις ειδικές επιδιώξεις της ανίχνευσης και της αποτροπής της παραβατικότητας, ενδεχομένως με εύλογες προσαρμογές και εκδοχές εργοσήμου για την αξιόπιστη και αποτελεσματική εφαρμογή του σε κάθε έναν κλάδο ή επάγγελμα ξεχωριστά. Τρίτον, ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται σε ό,τι αφορά στην επέκταση, πόσο μάλλον στην εν γένει ταύτιση της ασφάλισης-πληρωμής μέσω εργοσήμου με την περιστασιακή ή έστω μη μόνιμη/ μη σταθερή εργασία.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η πολύ-απασχόληση στην Ελλάδα και η σύναψη περιστασιακών εργασιακών σχέσεων, αποτελούν δομικά χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας, τα οποία γνωρίζουν έξαρση από το 2008 και μετά στο περιβάλλον της ανεργίας και της οικονομικής κρίσης. Επειδή πολύ σωστά επισημαίνεται στην διαγνωστική έκθεση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη και η δημιουργία μιας εύρυθμα λειτουργούσας αγοράς εργασίας είναι θεμελιώδη προαπαιτούμενα για την ουσιαστική καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας, θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα έτσι ώστε το εργόσημο από μέσο περιορισμού της αδήλωτης εργασίας, να μην μετατραπεί σε παράγοντα εδραίωσης και επέκτασής της, ως μέσο περαιτέρω απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων και διάρρηξης της τυπικής-κανονικής εργασιακής σχέσης.

■ Κάτι επίσης που θα ήθελα να επισημάνω είναι ότι δεν είναι ακόμη ορατές οι συνέπειες της εφαρμογής της μεταρρύθμισης του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, ιδίως σε σχέση με την σύνδεση του με το σύστημα φορολογίας, από την στιγμή που πιθανολογείται βάσιμα ότι θα παρατηρηθούν φαινόμενα εκτεταμένης φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής από στρώματα ασφαλισμένων-φορολογούμενων, των οποίων τα εισοδήματα έχουν πληγεί σημαντικά στο περιβάλλον των πολιτικών λιτότητας. Θα ήταν δηλαδή ωφέλιμο να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η ασφαλιστική συνείδηση των πολιτών, εργαζομένων αλλά και εργοδοτών μικρών επιχειρήσεων, έχει πληγεί ανεπανόρθωτα από τις αλληπάλληλες ριζικές και δυσμενείς αλλαγές του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης και από την υπερφολόγηση σε διάστημα μόλις λίγων ετών και από την αντικειμενική, συχνά, αδυναμία πολλών εξ αυτών να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες υποχρεώσεις τους. Θα ήταν παράλειψη βέβαια να μην αναφερθεί ότι η νέα ασφαλιστική «αντι-μεταρρύθμιση» δημιουργεί πληθώρα κινήτρων μείωσης των μισθών ή απόκρυψης εισοδήματος και εισφοροδιαφυγής (πχ μείωση του ποσοστού αναπλήρωσης στις μεσαίες και πάνω συντάξιμες αποδοχές), αλλά και αντικινήτρων παραμονής στην κοινωνική ασφάλιση.

■ Στο πλαίσιο αυτό, επιπρόσθετα, δεν κρίνεται σκόπιμο να αντιμετωπίζεται η αυτό-απασχόληση σαν μια ενιαία και απολύτως διακριτή κατηγορία απασχολούμενων για δύο λόγους: πρώτον, εξαιτίας του

μεγάλου μεριδίου της ψευδο-αυτοαπασχόλησης και δεύτερον, εξαιτίας της αυξανόμενης τάσης «επιλογής» μιας μορφής επιχειρηματικότητας ή αυτοαπασχόλησης (για λόγους) επιβίωσης, ως διέξοδος ακριβώς στην αδυναμία απασχόληση με όρους αξιοπρέπειας στο πλαίσιο της μισθωτής εργασίας. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται συχνά για λύσεις ανάγκης απέναντι στην εκτεταμένη παραβατικότητα στις εργασιακές σχέσεις (απλήρωτη εργασία, μερικά/ψευδώς δηλωμένα και αδήλωτη εργασία) και όχι για συνειδητές επιλογές απόκρυψης φορολογικών ή ασφαλιστικών υποχρεώσεων.

■ Επιπρόσθετα, δεν είναι απολύτως βέβαιο το συμπέρασμα της Έκθεσης ότι στην ελληνική περίπτωση αποκλίνουν -τουλάχιστον σε καθοριστικό βαθμό- η κρατική ηθική (state morality) και η ηθική των πολιτών (citizen morality) ως γενεσιουργός αιτία της αδήλωτης εργασίας. Επί σειρά δεκαετιών τα μέτρα που υιοθετούνται για την καταπολέμηση του φαινομένου, συμπεριλαμβανομένων και των πλέον πρόσφατων, στερούνται πραγματικής πολιτικής βούλησης, τολμηρότητας και αποτελεσματικότητας γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την σοβαρή αδυναμία των κυρώσεων να εφαρμοστούν στην πράξη, έτσι ώστε να συνιστούν ένα αξιόπιστο αντικίνητρο προς τους παραβάτες. Θα ήταν ίσως σκόπιμο να επιχειρηθεί στην διαγνωστική έκθεση και μια προσέγγιση της «επιχειρηματικής ηθικής» ή της κουλτούρας του επιχειρείν στην Ελλάδα σε σχέση με το στοιχείο της παραβατικότητας και ιδιαίτερα της αδήλωτης εργασίας, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που λαμβάνει ένα τέτοιο φαινόμενο, στα διάφορα είδη και μορφές επιχειρήσεων.

■ Με άλλα λόγια, τόσο το θεσμικό πλαίσιο για την αδήλωτη εργασία, όσο κυρίως και η υλοποίησή του, υποκρύπτουν ένα μεγάλο βαθμό κοινωνικής και πολιτικής ανοχής σε φαινόμενα κάθε είδους παραβατικότητας σε όλο το φάσμα του οικονομικού βίου των πολιτών. Από όσο μάλιστα έχει γίνει γνωστό, ελπίζω να διαψευσθεί όχι μόνο στα λόγια αλλά και στην πράξη, **δίνεται επίσημη κατεύθυνση στους Επιθεωρητές Εργασίας να μην προβαίνουν στην επιβολή του προστίμου των 10.550 ευρώ**, επειδή έτσι δήθεν θα οδηγηθούν στο κλείσιμο οι επιχειρήσεις. Πέραν του ότι αυτό διατυπώνεται ως «τρέχουσα φιλοσοφία» του Σ.ΕΠ.Ε. και στην Έκθεση Διάγνωσης, εάν αυτό όντως έχει λάβει χαρακτηριστικά κατεύθυνσης των ελέγχων, τότε η έκταση της αδήλωτης εργασίας είναι πολύ μεγαλύτερη στην Ελλάδα από ό,τι δείχνουν τα επίσημα στοιχεία, ενώ στην ήδη βεβαρημένη καθημερινότητα των Επιθεωρητών από την υποστελέχωση και τις ελλείψεις υποδομής του ΣΕΠΕ, προστίθεται και η διακινδύνευση περιστατικών διαφθοράς.

■ Για το ιδιαίτερος σημαντικό ζήτημα του αισθήματος εμπιστοσύνης των πολιτών στο πολιτικό σύστημα και στις κυβερνητικές πρωτοβουλίες καταπολέμησης την παραβατικότητας στην οικονομία και στην αγορά εργασίας, θα πρέπει να τονιστεί ότι στο πλαίσιο των μνημονίων, ο συχνά αντισυνταγματικός και αντικοινοβουλευτικός τρόπος νομοθέτησης και διακυβέρνησης έχει κλονίσει την αξιοπιστία των θεσμών της χώρας και έχει υποβαθμίσει την δημοκρατική λειτουργία των

οργάνων της πολιτείας. Κατά συνέπεια στο επίπεδο αυτό απαιτούνται μεγαλύτερες προσπάθειες για την αντιστροφή ενός γενικευμένου κλίματος δυσπιστίας που δεν περιορίζεται μόνο στο ζήτημα της χρηστής και δίκαιης φορολόγησης ή στον εκδημοκρατισμό των εργασιακών σχέσεων, αλλά αφορά συνολικότερα τα ποιοτικά πολιτειακά γνωρίσματα και τη δημοκρατική εμβάθυνση του πολιτικού συστήματος στην Ελλάδα.

■ Τέλος επιτρέψτε μου να κλείσω το γενικό μέρος της τοποθέτησής μου με μία κρίσιμη αναφορά. Όπως ήδη ανέφερα, ορθώς κατά την γνώμη μας υιοθετείται μια ολιστική θεωρητική και μεθοδολογική προσέγγιση του ζητήματος της αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα, λαμβανομένων εξίσου υπόψη όλων των πτυχών της φορολογικής, δημοσιονομικής και κοινωνικής ζωής του τόπου.

Ωστόσο, αυτή η ολιστική προσέγγιση αποδυναμώνεται από την περιορισμένη αναφορά στο φαινόμενο της μετανάστευσης και ειδικότερα της εργασίας των μεταναστών, το οποίο δια-λειτουργεί με αυτό της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις διεθνών οργανισμών ο αλλοδαπός πληθυσμός στην Ελλάδα δεν μπορεί να είναι μικρότερος από 1,1-1,2 εκατομμύρια άτομα. Παράλληλα, εφόσον οι άδειες διαμονής σε ισχύ δεν ξεπερνούν τις 450.000, τεκμαίρεται ότι περίπου μισό εκατομμύριο μετανάστες, στην συντριπτική τους πλειοψηφία μισθωτοί ή το 15% -20% των μισθωτών της χώρας, είναι θεσμικά παγιδευμένοι στη «μαύρη» και πλήρως αδήλωτη αγορά εργασίας.

Κατά συνέπεια, η ολιστική προσέγγιση της αδήλωτης εργασίας στην Ελλάδα απαιτείται να περιλαμβάνει μια αναφορά (ει δυνατόν λεπτομερή) στην ανάγκη εναρμονισμού και της μεταναστευτικής πολιτικής και των διατυπώσεων πρόσβασης και διατήρησης του καθεστώτος νόμιμης διαμονής και εργασίας των μεταναστών με το συνολικό πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας στην χώρα. Για παράδειγμα αν δεν αναχαιτιστεί η τάση «απονομιμοποίησης» του καθεστώτος διαμονής των μεταναστών μισθωτών το οποίο εντάθηκε λόγω των συνεπειών της οικονομικής ύφεσης και κρίσης, η «δεξαμενή» της προσφοράς της πλήρως αδήλωτης εργασίας θα μεγαλώνει, εφόσον χωρίς άδεια διαμονής σε ισχύ οι εργασιακές σχέσεις είναι εκ του νόμου παράνομες. Και η διαπίστωση αυτή αφορά σχεδόν σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας της χώρας, ιδίως δε στον αγροτικό τομέα, στην μεταποίηση, στον τουρισμό, στις κατασκευές και στην κατ' οίκον εργασία.

Περίτρανη απόδειξη αποτελεί η αστοχία της πρόσφατης διάταξης, η οποία εισήχθη στη νομοθεσία με επείγουσα τροπολογία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης (άρθρο 58 ν. 4384/2016) για την δυνατότητα κατ' εξαίρεση απασχόλησης των παρατύπως διαμενόντων μεταναστών σε ορισμένα επαγγέλματα του πρωτογενούς τομέα, ως μέτρο μάλιστα καταπολέμησης της αδήλωτης εργασίας

στην αγροτική οικονομία. Η προβλεπόμενη ειδική άδεια εργασίας δεν παρέχει κανένα απολύτως κίνητρο, ούτε στην εργοδοτική πλευρά (φορολογικά κίνητρα από το εργόσημο) ούτε στην εργατική, εφόσον συνεπάγεται τον εντοπισμό και εν συνεχεία την απέλαση του παρατύπως διαμένοντα μετανάστη. Τα «οφέλη» από την πλήρως αδήλωτη εργασία νόμιμων και μη μεταναστών είναι πολύ ισχυρά, ώστε προβλέπεται ότι η επιθυμία υπαγωγής των αγροτών στην νέα ρύθμιση θα είναι περιορισμένη.

Σε κάθε περίπτωση είναι προφανές ότι οι τεράστιες διαρκείς ανάγκες σε εργατικά χέρια στον αγροτικό τομέα δεν δύνανται να καλυφθούν, ούτε με το αναχρονιστικό, ανελαστικό και ανεφάρμοστο θεσμικό πλαίσιο που διέπει, τόσο την «μετάκληση» αλλοδαπών εργατών, όσο και την απασχόληση στο πλαίσιο της εποχικής εργασίας (Ν. 4251/2014), ούτε με το ημίμετρο της «νόμιμης» εργασίας των παρατύπως διαμενόντων αλλοδαπών εργατών στην γεωργία μέχρι την απέλασή τους, όπως περιγράφεται στην πρόσφατη διάταξη του Νόμου 4384/2016.

Τέλος και για να είμαστε από την πλευρά της ΓΣΕΕ συγκεκριμένοι ως προς την επικύρωση της Έκθεσης Διάγνωσης:

■ Τα συμπεράσματα – προτάσεις της Έκθεσης αποτελούν περισσότερο αποτύπωση σε πίνακα της ακαδημαϊκής/ θεωρητικής προσέγγισης του θέματος και χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης και εξειδίκευσης σε περαιτέρω δράσεις.

■ Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να στηρίζονται στις αρχές που προανέφερα, δηλαδή της πλήρους και σταθερής εργασίας και του σεβασμού της συλλογικής αυτονομίας και των αποτελεσμάτων της. Στο πλαίσιο αυτό, **παρεκκλίσεις** σε ζητήματα επέκτασης της επισφάλειας (όπως πχ με τη γενίκευση του εργοσήμου) και ανοχής της παραβατικότητας, σε συνδυασμό με το μη σεβασμό της θεσμικής συλλογικής εκπροσώπησης των εργαζομένων, **μας βρίσκουν κάθετα αντίθετους.**

■ Από την πλευρά των συνδικάτων ήμασταν σαφείς και συγκεκριμένοι στις προτάσεις μας. Στηρίξαμε έμπρακτα την προσπάθεια αυτή με την ευρεία (κλαδικές/επαγγελματικές Ομοσπονδίες και Εργατικά Κέντρα) και σε υψηλό επίπεδο εκπροσώπηση σε ειδική συνάντηση εργασίας, όπου και διατυπώθηκαν οι θέσεις και προτάσεις της εργατικής πλευράς για την αδήλωτη, αλλά και την ψευδώς δηλωμένη εργασία. Αυτή η έκθεση της ΓΣΕΕ, η οποία τεκμηριώθηκε επιστημονικά από το ΙΝΕ της ΓΣΕΕ, έχει επίσημα δοθεί στην ομάδα των εμπειρογωμόνων και το ΙΛΟ από τον Απρίλιο του 2016. Συναφής Έκθεση με αναλυτικές προτάσεις των εργαζομένων είχε δοθεί ήδη στο ΣΕΠΕ και στο Υπουργείο από τον Ιούλιο του 2015 στο πλαίσιο της «διαρκούς» τριμερούς διαδικασίας για

την αδήλωτη εργασία που εισήγαγε το ΣΕΠΕ, ενώ η τύχη της οικείας επιτροπής αγνοείται έκτοτε. Σημειώνεται επίσης το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έχουν τα στατιστικά και λοιπά στοιχεία που περιέχονται στα πρακτικά των συνεδριάσεων της επιτροπής αυτής.

■ Η συντριπτική πλειονότητα των προτάσεών μας, τις οποίες η ΓΣΕΕ θα δώσει στη δημοσιότητα σήμερα, δεν περιέχεται στις προτάσεις της Έκθεσης Διάγνωσης. Οι προτάσεις μας καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος συγκεκριμένων μέτρων όπως:

- στελέχωση και ενίσχυση του ΣΕΠΕ,
- αποτύπωση του κατακερματισμού τριμερών δομών κοινωνικού διαλόγου,
- αποτύπωση των ελεγκτικών μηχανισμών και των αρμοδιοτήτων τους ειδικά όταν υπάρχει συναρμοδιότητα Υπουργείων,
- αξιολόγηση του συστήματος ελέγχων – προστίμων και παράλληλης θέσπισης κυρωτικών μέτρων αποκατάστασης της εργασίας (πχ την υποχρέωση απασχόλησης του αδήλωτου εργαζόμενου για ένα συγκεκριμένο διάστημα),
- επανεξέταση του θεσμού της κάρτας εργασίας με προσοχή στα ζητήματα προσωπικών δεδομένων,
- ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου των επαγγελματικών ειδικοτήτων,
- αυστηροποίηση της νομοθεσίας για τις εργολαβικές αναθέσεις όχι μόνο στο δημόσιο, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα,
- η οπτική της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων στην αδήλωτη εργασία και πολλές άλλες προτάσεις, οι οποίες βλέπουμε ότι δεν έχουν αποτυπωθεί στην Έκθεση.

■ Θα ήταν παράλειψη να μην αναφέρω ότι στην Έκθεση δεν αντιμετωπίζεται το ζήτημα του «άβατου» του αγροτικού τομέα στους ελέγχους του ΣΕΠΕ, όπου η αδήλωτη εργασία εκεί είναι κανόνας, όπως και τα περιστατικά εκμετάλλευσης, κυρίως αλλοδαπών, και ρατσιστικών επιθέσεων. Ειδικά μέσα στο πλαίσιο διαχείρισης της οξύτατης προσφυγικής/μεταναστευτικής κρίσης που βιώνει η χώρα μας, πρέπει να δοθεί ένα ηχηρό μήνυμα προώθησης της νόμιμης απασχόλησης στον αγροτικό τομέα ως πεδίου ομαλής ένταξης όλων αυτών των πληθυσμών. Η μη αναφορά της Έκθεσης στην ανάγκη κύρωσης της Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας 129 για την Επιθεώρηση Εργασίας στον Αγροτικό Τομέα είναι σημαντική και δεν θα ήθελα να πιστεύω ότι συνδέεται εξίσου με πολιτική απόφαση μη διεξαγωγής ελέγχων στον αγροτικό τομέα (με την ευκαιρία αυτή να πω ότι το αρμόδιο τριμερές όργανο του ΑΣΕ για τη συζήτηση κύρωσης Διεθνών Συμβάσεων Εργασίας εδώ και 3 χρόνια ΔΕΝ έχει συγκροτηθεί).

Επιτρέψτε μου να σταθώ λίγο περισσότερο στο σημείο αυτό. Στον πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα, τα ποσοστά ανασφάλιστης εργασίας υπερβαίνουν σε ορισμένες περιοχές και το 60%. Η μέθοδος της ασφάλισης της μισθωτής εργασίας στην αγροτική οικονομία εργασίας με «εργόσημο», εφόσον δεν συνοδεύεται από ισχυρά κίνητρα και κυρίως αντικίνητρα προς την εργοδοτική πλευρά, έχει ως αποτέλεσμα την δραματική συρρίκνωση κατά 50% την τελευταία πενταετία ακόμη και του εξαιρετικά μικρού αριθμού των ασφαλισμένων εργατών γης στον ΟΓΑ. Η αδυναμία, αλλά και η απροθυμία ελέγχων από τα συναρμόδια Υπουργεία Εργασίας και Αγροτικής Ανάπτυξης και το πρακτικά ανεφάρμοστο των προβλεπόμενων ποινών στους παραβάτες εργοδότες, ιδίως σε ό,τι αφορά στην εργασία των μεταναστών χωρίς χαρτιά, διαμορφώνει ένα περιβάλλον ανομίας και εργασιακής βαρβαρότητας, με επανειλημμένα κρούσματα περιστατικών ρατσιστικής βίας. Οι απάνθρωπες συνθήκες απασχόλησης και η συστηματική παραβίαση των κατώτατων αμοιβών, του εργάσιμου χρόνου και των συνθηκών υγείας και ασφάλειας (σε ιδιαίτερα δύσκολες καιρικές συνθήκες, όπως καύσωνα το καλοκαίρι) για τους εργάτες γης, αλλοδαπών και γηγενών, διαμορφώνουν ένα περιβάλλον αυθαιρεσίας και εν γένει παραβατικότητας, το οποίο τροφοδοτεί διαχρονικά τα φαινόμενα της καταναγκαστικής εργασίας και της απασχόλησης με όρους σύγχρονης δουλείας. Θα ήταν παράλειψη επίσης να μην επισημάνω ότι στο πλαίσιο του αιτήματος της ΓΣΕΕ για τη θέσπιση της ελάχιστης σύνθεσης προσωπικού, θα καλωσορίζαμε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη σύνδεση των αγροτικών επιδοτήσεων με τον αναγκαίο αριθμό απασχολούμενων εργαζομένων στη βάση αντικειμενικών και μη αμφισβητούμενων κριτηρίων (έκταση, είδος καλλιέργειας κλπ)

■ Εάν και το γενικό συμπέρασμα είναι ότι οι πλέον κρίσιμες προτάσεις της εργατικής πλευράς δεν αποτυπώθηκαν, οφείλω να αναγνωρίσω ότι κάποια (λίγα) από τα ζητήματα που θέσαμε εισακούστηκαν, όπως

- η δημιουργία κεντρικού συντονιστικού οργάνου εξειδίκευσης της στρατηγικής και λήψης αποφάσεων με τριμερή δομή,
- η συνεκτική αντιμετώπιση του κατακερματισμού των ελεγκτικών αρμοδιοτήτων,
- η επιβολή διαλειτουργικότητας στην πληθώρα πληροφοριακών συστημάτων για την αναζήτηση και διασταύρωση στοιχείων,
- η αυστηροποίηση του πλαισίου δημοσίων συμβάσεων και εργολαβικών αναθέσεων. Για το ζήτημα της ελάχιστης σύνθεσης προσωπικού, το οποίο αποτελεί διαχρονικό αίτημα των συνδικάτων, αναμένουμε να προσκληθούμε από την Κυβέρνηση για την εξειδίκευση της σχετικής διάταξης που περιλήφθηκε στον πρόσφατο ασφαλιστικό νόμο.

■ Οφείλω επίσης να αναγνωρίσω την συμπερίληψη στις προτάσεις της Έκθεσης της επιαναφοράς της διαδικασίας επέκτασης των ΣΣΕ, ως σημαντικού μέσου προστασίας των εργαζομένων αλλά και των

επιχειρήσεων, για το οποίο όπως είναι γνωστό συμφωνούμε με τις εργοδοτικές οργανώσεις. Οφείλω όμως επίσης να αναγνωρίσω ότι πουθενά στα συμπεράσματα δεν αναδεικνύεται η σύνδεση της αντιμετώπισης της αδήλωτης και της μερικώς/ψευδώς αδήλωτης εργασίας με την κατάργηση μέτρων προώθησης της ευελιξίας και της επισφάλειας στις ατομικές συμβάσεις, αλλά και τις θέσεις εργασίας.

Συνοψίζοντας:

- Η αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας ήταν ανέκαθεν και συνεχίζει να είναι κατ'εξοχήν ζήτημα σαφούς και στοχευμένης πολιτικής βούλησης, βασική παράμετρος της οποίας είναι ο διαρκής διάλογος σε σταθερή θεσμική μορφή με τη ΓΣΕΕ προκειμένου να διαμορφώνονται και να παρακολουθούνται ως προς την αποτελεσματικότητά τους οι δράσεις καταπολέμησης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας.
- Εφόσον η βούληση αυτή ελλείπει, είναι δεδομένο ότι η πραγματική διάσταση της αδήλωτης εργασίας δεν αποτυπώνεται με ακρίβεια στα στατιστικά στοιχεία, όπως δεν αποτυπώνεται και η μερικώς/ψευδώς δηλωμένη εργασία η οποία τείνει με την κρατική ανοχή να γίνει ο κανόνας, οδηγώντας σε εκτεταμένη εισφοροδιαφυγή και φοροδιαφυγή, ενώ παράλληλα προστατεύονται συγκεκριμένα «άβατα» στους ελεγκτικούς μηχανισμούς, όπως είναι ο αγροτικός τομέας.
- Δυστυχώς αυτή η κατάσταση της αυθαιρεσίας λαμβάνει στοιχεία «κανονικότητας», λαμβάνοντας υπόψη και την αδυναμία των ελεγκτικών μηχανισμών, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες του στελεχιακού τους δυναμικού, να ανταποκριθούν σε ένα δυσχερέστατο ελεγκτικό έργο που παρέχεται σε συνθήκες υποστελέχωσης και έλλειψης της αναγκαίας υλικοτεχνικής υποδομής.
- Οι εκτεταμένες μνημονιακές απορρυθμιστικές παρεμβάσεις στο προστατευτικό πλαίσιο της εργατικής νομοθεσίας τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο, έχουν οδηγήσει αποδεδειγμένα σε αύξηση της εργοδοτικής παραβατικότητας με δραματικές επιπτώσεις στους όρους αμοιβής και εργασίας των εργαζομένων.
- Τη χαριστική βολή στην προστασία των εργαζομένων αναμένεται να δώσει το νέο κύμα παρεμβάσεων σε σειρά κρίσιμων ζητημάτων, όπως οι ομαδικές απολύσεις και το πλαίσιο των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, παράλληλα με τα καίρια χτυπήματα στον πυρήνα, στην «καρδιά» της ελεύθερης συνδικαλιστικής δράσης και συλλογικής εκπροσώπησης των εργαζομένων, όπως οι αλλαγές στο συνδικαλιστικό νόμο και την απεργία, τα οποία η Κυβέρνηση έχει δεσμευθεί στο 3^ο Μνημόνιο να υλοποιήσει χωρίς επιστροφή στο προ μνημονίων θεσμικό πλαίσιο.

- Αρνούμαστε κάθε πρόσθετη άμεση ή έμμεση ενίσχυση των ευέλικτων μορφών εργασίας και ασφάλισης και είμαστε αντίθετοι στο χωρίς σαφή προσδιορισμό κλάδων και στην ύπαρξη δικλείδων ασφαλείας στην επέκταση του εργοσήμου, καθώς το μοντέλο αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας οφείλει να είναι ρητά και καθαρά αυτό της πλήρους και σταθερής εργασίας.
- Κρίσιμη για την αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας, αλλά και γενικότερα της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας είναι η άμεση αποκατάσταση του πλαισίου των συλλογικών διαπραγματεύσεων, της Εθνικής Γενικής ΣΣΕ και της επέκτασης των κλαδικών/ομοιοεπαγγελματικών ΣΣΕ, όπως και η κατάργηση των μνημονιακών διατάξεων προώθησης της ευελιξίας και της επισφάλειας στις ατομικές συμβάσεις, αλλά και τις θέσεις εργασίας.

Με βάση λοιπόν όλα τα παραπάνω, η θέση της ΓΣΕΕ είναι ότι το μοντέλο των εργασιακών της πλήρους και σταθερής απασχόλησης θα πρέπει να γίνει στο κείμενο απολύτως σαφές ως το μοντέλο αντιμετώπισης της αδήλωτης εργασίας για την Ελλάδα, καθώς επίσης και να διαγραφούν από την έκθεση γενικεύσεις σε μείζονα ζητήματα όπως πχ η επέκταση του εργοσήμου. Επίσης θεωρούμε σημαντικό να συνεχισθεί η τριμερής διαβούλευση για την εξειδίκευση των μέτρων που περιλαμβάνονται στον πίνακα, τα οποία έχουν προληπτικό κυρίως χαρακτήρα και δεν προτείνουν, κατά την άποψη μας, ουσιαστικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης της παραβατικότητας στην αγορά εργασίας.

Στο πλαίσιο αυτό η ΓΣΕΕ:

- διατυπώνει τη βούλησή της συμμετοχής στην αντιμετώπιση τόσο της αδήλωτης, όσο και της μερικά/ψευδώς δηλωμένης εργασίας (άλλωστε αυτό προκύπτει και από σταθερές δεσμεύσεις σε Εθνικές Γενικές ΣΣΕ)
- ζητά να προσαρτηθούν ως Παράρτημα στη Διαγνωστική Έκθεση οι Θέσεις της για την Αδήλωτη Εργασία, όπως αυτές είχαν αποσταλεί στο ILO τον Απρίλιο και
- επικυρώνει την Έκθεση Διάγνωσης ως μέρος μιας διαδικασίας που πρέπει να συνεχισθεί προκειμένου να εξειδικευθεί, ύστερα από διαρκή τριμερή διάλογο, ο Οδικός Χάρτης για την ουσιαστική και αποτελεσματική αντιμετώπιση με συγκεκριμένα μέτρα και ποσοτικούς στόχους των φαινομένων τόσο της αδήλωτης όσο και της μερικά/ψευδώς δηλωμένης εργασίας.